

LA FAM AL MÓN

MANS UNIDES

Begoña Olabarrieta,
ejec_munidas@seker.es

La FAO estima que, als països en desenvolupament, **840 milions de persones** passen gana al món i uns 200 milions de nens sofreixen malnutrició. Cada any, gairebé 11 milions de menors de 5 anys moren com a conseqüència directa o indirecta de la fam o de l'alimentació inadequada o insuficient. Milions de nens pateixen malalties relacionades amb la falta de vitamines i minerals, i amb la contaminació dels aliments i l'aigua.

Si aquestes xifres són inacceptables per si mateixes, ho són encara més perquè “mundialment **hi ha prou aliments** per a tots”. Així ho confirmava l'Informe sobre Desenvolupament Humà del PNUD (Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament) de 1999: “Malgrat el ràpid creixement de la població, la producció d'aliments per càpita ha augmentat gairebé el 25%, l'oferta de calories ha augmentat de 2.500 a 2.750 i la de proteïnes de 71 a 76 grams. Però uns 840 milions de persones estan desnodrides”. La fam com a fenomen humà és evitable. Fins a la dècada dels 80 les causes últimes de la fam eren atribuïdes a catàstrofes climàtiques, a un creixement demogràfic alt i al retard en les tècniques agrícoles, especialment als països del Sud.

El 1981 l'economista indi i premi Nobel Amartya Sen publica el llibre *Poverty and Famines (Fam i pobresa)* en el qual analitza diverses de les fams més importants d'aquest segle i arriba a la conclusió que **la fam no és causada generalment per la falta d'aliments**, sinó per la incapacitat d'alguns sectors socials d'accedir a l'aliment, sigui produint-lo o adquirint-lo. L'enfocament de Sen concentra el problema de la fam en la incapacitat per aconseguir menjar mitjançant la compra, el comerç o el canvi d'altres productes, del treball propi o els drets concedits per l'Estat, per exemple subsidis. El problema de la fam se centra, doncs, en la capacitat d'accés a l'aliment i no en l'existència del mateix.

L'aportació més important de la teoria d'Amartya Sen ha estat demostrar que les grans fams d'aquest segle es van produir sense una disminució de les existències de menjar, i subratllar el paper de les desigualtats socials

com a causa de la fam. De la mateixa manera es pronuncia el Pontifici Consell “Cor Unum” en afirmar que: “Fins al segle XIX les fams procedien en general de causes naturals. Avui són producte del comportament humà. (...) La fam neix, en primer lloc, de la pobresa.”. En el mateix document s'afirma: “És il·lusori esperar solucions ja fetes; estem en presència d'un **fenomen vinculat a les opcions econòmiques dels dirigents i responsables**, com també de productors i consumidors; també és una invitació a tots i a cadascú, amb l'esperança d'arribar a un progrés decisiu, gràcies a unes relacions humanes sempre més solidàries”. La mundialització de la fam apareix com una realitat vinculada no solament a la pobresa, sinó també a altres factors com les guerres, els conflictes socials, el deute extern, la concentració de terres, les prolongades sequeres en determinades regions i els desastres naturals.

Estretament vinculat al terme fam, s'ha anat desenvolupant el concepte de **seguretat alimentària**. El 1974 en la Conferència Mundial sobre l'Alimentació, feta a Roma, es va definir la seguretat alimentària com a “disponibilitat en tot moment de suficients subministraments mundials d'aliments bàsics (...) per mantenir una expansió permanent del consum alimentari (...) i per contrarestar les fluctuacions a la producció i els preus”.

El Banc Mundial en el seu informe *La pobresa i la fam* defineix la seguretat alimentària com “l'accés de totes les persones, en tot temps a quantitats d'aliments suficients per a una vida activa i saludable”. Els seus elements essencials són: la disponibilitat d'aliments i la possibilitat d'adquirir-los. La FAO afegeix uns altres dos elements: l'estabilitat en els subministraments i l'acceptació cultural dels aliments, i subratlla la necessitat d'establir normes comercials estables i equitatives per garantir la seguretat alimentària.

El concepte de seguretat alimentària ha anat ampliant-se des dels anys 70 i avui no només es parla de quantitat d'aliments, sinó de qualitat. Tanmateix, si ens atenem a les esgarrioses xifres de famolencs que avui hi ha, no sembla molt útil fixar l'atenció en la qualitat de la dieta sinó en les **qüestions subjacents al problema de la fam**: la injusta distribució de la terra, la incapacitat d'accedir a l'aliment produït, produir-lo o adquirir-lo; el model de desenvolupament que està minant els recursos naturals i l'empobriment derivat del pagament del deute extern en molts països del sud.

Al costat de la fam i a la seguretat alimentària, igualment s'ha de tenir en compte la **desnutrició**. Segons l'informe de la FAO *L'estat mundial de l'agricultura i l'alimentació*, de 1998, hi havia més de 800 milions de persones desnodrides en el període 1994-96. La xifra més alta correspon a Àsia i Àfrica subsahariana. Igualment s'assenyala que aquestes xifres són "inacceptablement altes i cal reduir-les dràsticament". Per la qual cosa es fa una crida a fi d'executar el Pla d'Acció, resultat de la Cimera Mundial sobre l'Alimentació, feta a Roma el 1996, i reduir el nombre total de persones desnodrides, a tot estirar el 2015.

En la lluita contra la fam resulta fonamental el paper de la **dona**. El 1998 la FAO, el Dia Mundial de l'Alimentació (16 d'octubre), va presentar el lema "La dona nodreix el món", afirmant que són les dones les que produeixen més de la meitat de tots els aliments del món i inverteixen una part molt més gran dels seus diners que els homes en l'alimentació de la llar. A les zones rurals, les dones proporcionen el 80% dels aliments que es consumeixen a la llar i exerceixen una funció decisiva en la producció de cultius bàsics (arròs, blat i blat de moro). No es pot parlar d'estratègies contra la fam sense comptar amb la participació activa i en condició d'igualtat de les dones. Així es va reconèixer a la Cimera Mundial sobre l'Alimentació en demanar "la participació plena i en condició d'igualtat de la dona en l'economia (...) proporcionant la igualtat d'oportunitats als homes i a les dones en educació i en capacitat respecte de la producció, elaboració i comercialització dels aliments".

Davant aquest panorama ombrívol, però amb **possibilitats de reparació** si hi hagués voluntat política per fer-ho, Sylvie Brunel es pregunta si és possible alimentar 10.000 milions de persones i contesta que: "El

creixement de la producció agrícola mundial continua essent superior al creixement de la població". Afirmar que el problema alimentari no és mundial sinó local, esdevenint especialment greu a Àfrica subsahariana i a Àsia meridional, on l'oferta d'aliments és insuficient per cobrir les seves necessitats i a més "la població no compta amb mitjans per adquirir-los ni tan sols quan els té a l'abast de la mà".

Com s'ha subratllat anteriorment, el dret a l'alimentació ha estat proclamat públicament de forma reiterada des de la Declaració Universal dels Drets Humans, i s'afirma de forma unànime que **la fam és evitable**; en conseqüència: "**com jutjarà la història** una generació que compta amb tots els mitjans necessaris per alimentar la població del planeta i que rebutja fer-ho per una obcecació fraticida?" (Joan Pau II).

Nacions Unides: meitat de la població del món viu en la pobresa.

BANGKOK, Tailàndia. Prop de 3 mil milions de persones viuen en l'extrema pobresa i han de satisfer les seves necessitats amb menys de 2 dòlars per dia. Aquest elevat nombre de persones, representa la meitat de la població mundial de 6 mil milions.

Dels 3 mil milions de ciutadans en situació de pobresa, prop de la meitat viu amb menys d'un dòlar diari. Aquestes dades van ser revelades durant la reunió del Fons Internacional de Desenvolupament Agrícola de les Nacions Unides, que es va realitzar a Tailàndia i que va concloure aquest dissabte.

A la reunió hi van assistir representants de 161 països, que abordaren el tema de la pobresa. Van suggerir que la comunitat internacional actuï amb urgència per evitar l'augment del nombre de pobres al planeta. D'acord amb la crida, aquestes accions han de centrar-se a Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia, zones on el nombre de pobres és més elevat.

Segons l'organisme de Nacions Unides, al voltant de 2 mil milions de persones no tenen accés al servei d'electricitat. Prop de mil cinc-cents milions no tenen aigua potable i 130 milions de nens no poden anar a l'escola. A més, com una altra mostra de la pobresa, s'assenyala que prop de 350 milions de camperols no tenen terra.